

koje izvorno gradivo ne može dati, ali ih pretpostavlja kao samorazumljivu kontekstualnu činjenicu.

U tom smislu se Albelyevo djelo može koristiti i kao dobra nadopuna postojećim gospodarsko-pravnim rječnicima i sličnim priručnicima. Mnogi koji se bave ovim razdobljem nisu posve upoznati s terminologijom koja se upotrebljava u onovremenim spisima kada se odnose na gospodarstvo (a ti su među najzastupljenijima), niti s pojedinostima gospodarskog i upravnog sustava koji Albely analizira. Poseban problem su i hrvatski ekvivalenti za te pojmove koji su i sami latinski prijevodi njemačkih ili francuskih. Mnogi pojmovi koji su se tada upotrebljavali, ne samo u ekonomskoj odnosno političkoj znanosti, nego i u radu državnih tijela, izravno ili neizravno nadležnih za pitanja gospodarstva, u svakodnevnoj administraciji državnim posjedima, poreznim i drugim prihodima, danas su ili zastarjeli ili su dobili neka druga značenja. Tu se poglavito odnosi na neke osnovne poput *politike*, *policije*, *komore*, *erara* itd. Neki su se, naravno, i tada upotrebljavali različito, često i u istih autora, o čemu svjedoče izriječkom i djelom, i ova dvojica naših. Napor prevodioca da pronađe odgovarajuće pojmove i da ih dosljedno koristi, otežan možda pretjeranom doslovnošću u prijevodu, u tom će smislu onima koji se susreću s tekstovima koji se odnose na gospodarstvo druge polovice 18. i prve polovice 19. stoljeća svakako biti od koristi.

Priređivač se potrudio da knjigu oblikuje "u skladu s važnošću koju pri-

daje ovom djelu i trenutku objavljivanja". Objavljen je Albelyev latinski rukopis, transliteracija i prijevod pa je tako izdanje otprilike pet puta opsežnije nego što bi to bio sam tekst. Nekog osobitog razloga za objavljivanje rukopisa ne vidimo: to je čistopis s rijetkim ispravicama, toliko pravilan i toliko običan da ne predstavlja nikakvu posebnost zbog koje bi ga valjalo objaviti. Radije bismo vidjeli, kada je već bilo mogućnosti, rječnik latinskih i hrvatskih pojmova. Mnogi pojmovi koje koristi Albely bili su tada u širokoj upotrebi, naročito u državnoj upravi, pa se često pojavljuju u dokumentima. Rječnici i priručnici kojima raspoložemo slabo pokrivaju jezik uprave 18. i 19. stoljeća te bi svaki prilog bio dobrodošao.

Pogovor Željka Pavića uz prikaz Albelyeva djelovanja na zagrebačkom pravnom fakultetu donosi kratak pregled razvoja kameralnih znanosti u Europi i studija političko-kameralnih znanosti u Zagrebu (i prije toga u Varaždinu). Jure Šimović daje kratak pregled i ocjenu Albelyeva djela.

Jožo Ivanović

HENFNER, JOHANNES,
UVOD U POLITIČKU ILI NACIONALNU EKONOMIJU.
Priredio S. Vranjican, preveo N. Jovanović. Pravni fakultet u Zagrebu, Zagreb 1995.

Ivana Nepomuka Henfnera smatra se osnivačem "političke ekonomije kao zasebne znanstvene discipline u sustavu ekonomskih znanosti u Hr-

vatskoj.” To treba značiti da je njegovo djelovanje na Pravnome fakultetu u Zagrebu 1827-1835 godine, gdje je predavao političko-kameralne znanosti (ne samo njih), bilo u neku ruku prekretnica na području ekonomskih znanosti u Hrvatskoj. Od osnutka političko-kameralnoga učilišta u Varaždinu kao preteče zagrebačkoga studija pa sve do 1848. sadržaj nastave očito se jednako tako malo mijenjao kao i službena, od države povlaštena i poticana ekonomska doktrina - kameralizam. To potvrđuje i činjenica da je kroz čitavo to razdoblje službeni udžbenik na učilištima u monarhiji bila knjiga Josepha von Sonnenfelsa *Grundsätze der Polizey, Handlung und Finanzwissenschaft*. Henfneru pripada zasluga da je ne samo među prvima na ovom području podvrgnuo opsežnoj analizi i kritici shvaćanja starijih i njemu suvremenih kameralista, nego i definirao načela na kojima se treba temeljiti politička ekonomija kao znanstvena disciplina. Ideje i stavovi na kojima temelji svoju raspravu o političkoj ekonomiji najčešće nisu, doduše, njegovi vlastiti - uglavnom ih preuzima od Adama Smitha, dakle pola stoljeća nakon njihova formuliranja - ali treba imati u vidu zaostajanje ekonomske misli u monarhiji u odnosu na zapadne zemlje. Ovo njegovo djelo, prvi put objavljeno u Zagrebu 1831. godine, puno oduševljenja Smithovom teorijom i pouzdanja u buduću napredak političke ekonomije, u tom smislu u okruženju u kojem je nastalo doista predstavlja nekakvu prekretnicu, iako je teško

govoriti o nekom širem utjecaju. Pojedine ideje političke ekonomije prisutne su kod Henfneru suvremenih kameralista: ono što je za njega karakteristično jest to da potpuno dijeli političku ekonomiju - kako ju je slijedeći Smitha definirao - od kameralizma i drugih ekonomskih disciplina. Iako se najveći dio knjige bavi povišću ekonomske znanosti od Staroga vijeka do Henfneru suvremenih autora izlažući stavove koji se i danas smatraju valjanima, njezin najvažniji dio čini pokušaj definiranja političke ekonomije kao zasebne znanstvene discipline, određenja njezina cilja, svrhe, načela na kojima se temelji i određenja spram drugih srodnih znanosti. Henfner poput Smitha i njegovih sljedbenika odvaja političku ekonomiju ne samo od državne politike, znanosti o upravljanju, prava i društvenih znanosti uopće, kritizirajući one autore koji se bave svime time kao jednom disciplinom, nego naročito od drugih ekonomskih disciplina, prije svega onih koje se mogu lako pomiješati s političkom ekonomijom - ekonomske politike, kameralizma, znanosti o financijama, trgovini i ekonomije pojedinih grana. Slijedeći svoje uzore, ističe razliku između državne ekonomije i narodnoga gospodarstva, ali ipak, nasuprot nekim liberalnijim pogledima, smatra da utjecaj države i njezinih ustanova na narodno gospodarstvo (iako je ovo moguće i bez države) ne treba izbaciti iz interesnog područja političke ekonomije. Henfnera, za razliku od npr. Albelya, odlikuje sposobnost odmaka od stavova okoline, pa i

vlastitih uzora - njegova definicija narodnoga bogatstva i proizvodnih snaga svjesno odstupa i polemizira sa Smithovom. Henfner nastoji sistematično i dosljedno ispitati mogućnost utemeljenja političke ekonomije, njezinu prirodu i svrhu i korist koju društvo može očekivati od nje. U tom pothvatu je pomalo nesiguran, svjestan raznolikosti ideja i stavova koji se pojavljuju na području ekonomskih znanosti. Ovaj *Uvod* mu je, kako navodi u predgovoru trebao poslužiti kao priprema za neko veće djelo, odnosno cjelovit udžbenik na kojem je radio i kojega je trebao uskoro objaviti, čim razriješiti neke nedoumice. Henfnerov *Uvod* u usporedbi s Albelyevim *Osnovama* iako ih dijeli svega sedam godina, pokazuje značajan odmak u pristupu predmetu kojim se bave, analitičkoj dosljedno-

sti, terminologiji pa čak i u stilu. Albely se bavi gospodarskim sustavom kakvog je zatekao, Henfnera zanimaju načela na kojima se treba temeljiti dobar i pravedan sustav narodnoga gospodarstva.

Ovo, drugo izdanje donosi pretisak prvoga i pouzdan prijevod na hrvatski. Za rijetka mjesta na kojima je moguća dvojba (poput Henfnerovih dužnosti na zagrebačkoj akademiji na naslovnoj stranici ili tridesetničkog nadglednika iz Pešte u posveti), čitatelju je na raspolaganju usporedni latinski ili njemački tekst. U pogovoru S. Vranjican daje prikaz razvoja kameralnih znanosti u Europi, političko-kameralnog studija u Varaždinu i na Kraljevskoj akademiji u Zagrebu te značaja Ivana Henfnera i njegova djela.

Jozo Ivanović